

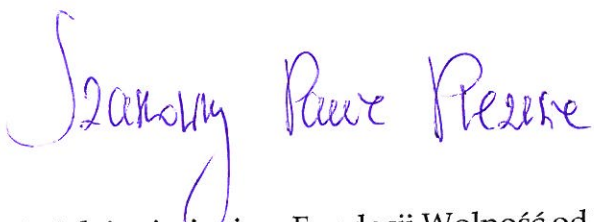
Fundacja Wolność od Religii
Ul. Fryderyka Chopina 41 lok.2
20-023 Lublin

Lublin dn. 21.02.2018r.

Pan Sławomir Broniarz
Prezes ZNP

Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego

ul. Juliana Smulikowskiego 6/8
00-389 Warszawa
skrytka pocztowa 202

Działając imieniem Fundacji Wolność od Religii z siedzibą w Lublinie, zwracam się do Pana w sprawie związanej ze zgłaszanymi przez nauczycieli, do fundacji, przypadkami naruszenia ich dóbr osobistych lub mobbingu w związku z organizowaniem przez kościoły i inne związki wyznaniowe rekolekcji, a także w związku ze zmianą, z dniem 1.09.2017 roku, § 10 Rozporządzenia z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz.U.1992.36.155 z dnia 24.04.1992 r) zwanego dalej *Rozporządzeniem*, na mocy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 czerwca 2017 r. (Dz.U.2017.1147 z dnia 2017.06.14), zwanego dalej *Rozporządzeniem zmieniającym*.

Zgodnie z uzasadnieniem *Rozporządzenia zmieniającego* miało ono dotyczyć przede wszystkim dostosowania przepisów *Rozporządzenia* do nowego ustroju szkolnego, a zmiany – jak czytamy w uzasadnieniu – "*mają charakter przede wszystkim dostosowujący i doprecyzowujący dotychczasowe przepisy*".

Jak wynika z dokumentacji procesu legislacyjnego¹, przygotowując projekt *Rozporządzenia zmieniającego*, Minister Edukacji Narodowej pierwotnie nie planowała

¹ <http://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12295952/katalog/12419374#12419374>

dokonywać jakichkolwiek zmian w § 10 Rozporządzenia i taki projekt, nie obejmujący zmian w § 10 Rozporządzenia, rozesłała do konsultacji społecznych, w tym do ZNP.

W odpowiedzi na projekt *Rozporządzenia zmieniającego MEN*, pismem z dnia 24 marca 2017 r. Przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego Komisji Episkopatu Polski zgłosił uwagi obejmujące propozycję zmiany § 10 ustęp 1 *Rozporządzenia* m.in poprzez wykreślenie zdania - "*Pieczę nad uczniami w tym czasie zapewniają katecheci*" i zastąpienie go zdaniem "*W czasie trwania rekolekcji szkoła nie jest zwolniona z realizowania funkcji opiekuńczej i wychowawczej*" oraz skreślenie słowa "*kolejnych*" w odniesieniu do dni, w których mają odbywać się rekolekcje. (treść pisma – załącznik nr 1).

Należy podkreślić, że z pisma Przewodniczącego Komisji Wychowania KKEP z dnia 10 marca 2017 r. wynika jednoznacznie, że jedynym uzasadnieniem proponowanych zmian jest "*potrzeba zorganizowania rekolekcji poza okresem Wielkiego Postu*" a "*decyzja o terminie byłaby podejmowana w uzgodnieniu pomiędzy parafią a dyrektorem szkoły, z zachowaniem dotychczasowych zasad.*"

Zapewne propozycja usunięcia zdania "*Pieczę nad uczniami w tym czasie zapewniają katecheci*" wynika z faktu, że **organizatorem rekolekcji nie jest katecheta, lecz proboszcz parafii Kościoła Katolickiego, która ma osobowość prawną, a zatem może przyjąć odpowiedzialność cywilną za przebieg rekolekcji i bezpieczeństwo uczniów przebywających pod opieką proboszcza i osób, którymi się posługuje tj. księży, zakonnic i katechetów lub katechetek.** "*Zgodnie bowiem z art. 7 ust. 1 pkt 5 i ust. 3 pkt 5 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, jednostką Kościoła Katolickiego mającą osobowość prawną jest parafia, a jej organem – proboszcz. Powyższy przepis pozostaje w związku z kanonem 532, według którego proboszcz występuje w imieniu parafii w załatwianiu wszystkich czynnościach prawnych*"; (tak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2004 r., IV CK 108/03). Odpowiednie regulacje dotyczą również parafii pozostałych kościołów, których działalność jest regulowana ustawowo przez Rzeczpospolitą Polską.

W następstwie powyższego pisma – i zapewne również w nawiązaniu do pisma Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 27.01.2017 skierowanego do Ministra Edukacji Narodowej (treść pisma, załącznik nr 2), w którym to Rzecznik wskazał, że § 10 Rozporządzenia jest co do zasady przepisem niekonstytucyjnym, bowiem wykracza poza upoważnienie ustawowe z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7.09.1991 r o systemie oświaty, i jednocześnie że "*Pożądanym byłoby również wskazanie na poziomie ustawowym, że zwolnienie z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji jest przyznawane na życzenie rodziców*" – Minister Edukacji Narodowej dokonał zmian § 10 Rozporządzenia i nadał mu następującą treść. (obowiązującą od 1.09.2017 r. – poniżej treść dotychczasowa z uwzględnieniem zmian)

"§ 10.

1. Uczniowie uczęszczający na naukę religii uzyskują trzy kolejne dni zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji wielkopostnych, jeżeli religia lub wyznanie, do którego należą, nakłada na swoich członków tego rodzaju obowiązek. Pieczę nad uczniami w tym czasie zapewniają katecheci. Szczegółowe zasady dotyczące

organizacji są przedmiotem odrębnych ustaleń między organizującymi rekolekcje a szkołą.

1. Uczniowie uczęszczający na naukę religii mają prawo do zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia trzydniowych rekolekcji wielkopostnych, jeżeli rekolekcje te stanowią praktykę danego kościoła lub innego związku wyznaniowego. W czasie trwania rekolekcji szkoła nie jest zwolniona z realizowania funkcji opiekuńczej i wychowawczej.
2. O terminie rekolekcji dyrektor szkoły powinien być powiadomiony co najmniej miesiąc wcześniej.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do rekolekcji organizowanych w innym terminie.
3. Jeżeli na terenie szkoły prowadzona jest nauka religii więcej niż jednego wyznania, kościoły i związki wyznaniowe powinny dążyć do ustalenia wspólnego terminu rekolekcji wielkopostnych.
3. O terminie rekolekcji dyrektor szkoły powinien być powiadomiony przez organizujących rekolekcje na co najmniej miesiąc przed terminem rozpoczęcia rekolekcji.
4. Jeżeli na terenie szkoły jest prowadzona nauka religii więcej niż jednego kościoła lub innego związku wyznaniowego, powinny one dążyć do ustalenia wspólnego terminu rekolekcji.
5. Szczegółowe zasady dotyczące organizacji rekolekcji, jak również inny termin rekolekcji, są przedmiotem odrębnych ustaleń między organizującymi rekolekcje a szkołą."

Powyższy przepis § 10 ust. 1 Rozporządzenia jest zatem obecnie zbieżny z wezwaniem Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 27.01.2017 roku i w konsekwencji rodzice (i odpowiednio uczniowie po ukończeniu 18 roku życia) mogą wyrazić pisemną wolę zwolnienia ucznia z zajęć szkolnych na czas rekolekcji, a szkoła powinna odnotować takie zwolnienie w dokumentacji szkolnej.

Z chwilą zwolnienia ucznia z zajęć szkolnych opiekę nad uczniem przejmuje podmiot prawa cywilnego odpowiedzialny za organizację rekolekcji tj. proboszcz parafii właściwego kościoła, na terenie której znajduje się szkoła. ²

Jednocześnie zgodnie z § 10 Rozporządzenia "w czasie trwania rekolekcji szkoła nie jest zwolniona z realizowania funkcji opiekuńczej i wychowawczej", a zatem ma zapewnić uczniom, którzy nie zostali zwolnieni z zajęć szkolnych przez rodziców (lub po ukończeniu 18 lat sami nie zwolnili się z zajęć szkolnych) realizowanie funkcji wychowawczych lub opiekuńczych.

² <http://www.katecheza.diecezja.gda.pl/918-informacje/179-procedura-organizacji-rekolekcji-wielkopostnych>

Powyższe stanowisko prezentował Minister Edukacji Narodowej już poprzednio, w piśmie z dnia 27 czerwca 2017 r. skierowanym do Fundacji wskazując, że uczniowie nieuczestniczący w rekolekcjach "są zobowiązani do udziału w zajęciach szkolnych odbywających się w godzinach ustalonego stałego planu zajęć i mają odnotowywany fakt obecności na tych zajęciach. Nieuprawnione jest więc informowanie rodziców, że w czasie rekolekcji nie ma zajęć - z wyjątkiem sytuacji, gdy wszyscy uczniowie szkoły uczęszczają na religię". (treść pisma, załącznik nr 3)

Z powyższych przepisów wynika wprost, że w czasie rekolekcji wielkopostnych w szkołach publicznych zajęcia dydaktyczno-wychowawcze odbywają się zgodnie z planem i obecność uczniów jest odnotowywana w dzienniku lekcyjnym. Jeśli są to dni dodatkowo wolne od zajęć dydaktyczno-wychowawczych w rozumieniu § 5 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz.U.2017.1603 z dnia 28.08.2017 r.), szkoła organizuje zajęcia wychowawczo-opiekuńcze, na które rodzice mogą, ale nie muszą posłać dzieci, których obecność jest odnotowywana w dzienniku zajęć w świetlicy.

W ubiegłych latach nauczyciele przekazywali do fundacji skargi, z których wynika, że dyrektorzy szkół wydawali nauczycielom polecenia – lub przekazywali "dorozumiane oczekiwanie" – sprawowania opieki nad uczniami w czasie rekolekcji organizowanych przez proboszcza parafii podejmującego się organizowania rekolekcji, co prowadziło do poddawania nauczycieli "wbrew ich woli czynnościom, które stanowią formę praktyki religijnej". Takie zachowania dyrektorów szkół stanowią naruszenie dóbr osobistych nauczycieli. (tak orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2013 r. sygn. akt II CSK 1/13). Niezależnie od tego wskazujemy, że powyższe przypadki powinny być kwalifikowane jako naruszenie art. 11 zn 1 Kodeksu pracy tj. obowiązku szanowania godności i innych dóbr osobistych pracownika a także w przypadkach skrajnych przybierają postać mobbingu w rozumieniu art. 94 zn 4 Kodeksu pracy.

W związku ze zmienionymi przepisami § 10 Rozporządzenia, na wniosek i po myśli Przewodniczącego Komisji Wychowania Katolickiego Komisji Episkopatu Polski, nie powinno już budzić wątpliwości, że z chwilą zwolnienia ucznia na wniosek rodziców (lub ucznia powyżej 18 roku życia), to organizator rekolekcji tj. proboszcz parafii miejsca lokalizacji szkoły odpowiada w całości za przebieg rekolekcji, w tym za bezpieczeństwo uczniów, a w czasie rekolekcji szkoła normalnie realizuje program zajęć, nawet w przypadkach, gdy większość lub znaczna część uczniów uczestniczy w tym samym czasie w rekolekcjach.

Tym samym nie powinny się już powtarzać zdarzenia polegające na bezpośrednim lub pośrednim przymuszaniu nauczycieli do uczestniczenia w praktykach religijnych w czasie wykonywania ich pracy.

Jednak mając na uwadze dotychczasowe praktyki postępowania niektórych dyrektorów szkół, dokonywane z naruszeniem prawa oświatowego, Kodeksu pracy i Konstytucji prosimy Zarząd Związku o zwrócenie uwagi, w ramach działalności związkowej na przedmiotowe zagadnienie i wsparcie nauczycieli w ochronie ich uprawnień w zbliżającym się okresie "rekolekcyjnym".

Prosimy również o rozważenie przekazania odpisu naszego listu do okręgowych oddziałów ZNP oraz do redakcji czasopisma "Głos Nauczycielski".

za Fundację Wolność od Religii

Dorota Wójcik
prezesa zarządu

Załączniki:

1. Odpis pisma Komisji Wychowania KKEP z dnia 24 marca 2017 r.
2. Odpis pisma Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 27.01.2017 skierowanego do Ministra Edukacji Narodowej.
3. Odpis pisma Minister Edukacji Narodowej skierowanego do Fundacji Wolność od Religii z dnia 27 czerwca 2017 r.

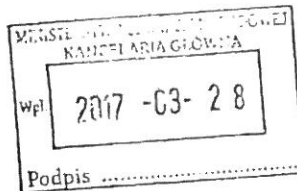
KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI
01-015 Warszawa ♦ Skwer Kardynała Stefana Wyszyńskiego 6

RPW/15867/2017 P
Data:2017-03-28

Legnica, 24 marca 2017 r.

KWEP-7/2017

Szanowna Pani Minister,

w nawiązaniu do pisma z dnia 3 marca 2017 r. (DKO-WOK.021.1.2017.MK) dotyczącego projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, w ramach trwających konsultacji społecznych, po raz kolejny zwracam się z prośbą o rozważenie zgłaszanych przez stronę kościelną sugestii zmian:

- skreślenia w § 10 ust. 1 i 3 rozporządzenia słowa „wielkopostnych” w kontekście rekolekcji oraz w § 10 ust. 1 słowa „kolejnych” w odniesieniu do dni, w których mają odbywać się rekolekcje;

- zastąpienia w § 10 ust. 1 zdania: „Pieczę nad uczniami w tym czasie zapewniają katecheci”, sformułowaniem: „W czasie trwania rekolekcji szkoła nie jest zwolniona z realizowania swojej funkcji opiekuńczej i wychowawczej”.

Omawiany § 10 rozporządzenia mógłby zatem przyjąć brzmienie:

1. Uczniowie uczęszczający na naukę religii uzyskują trzy dni zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji, jeżeli religia lub wyznanie, do którego należą, nakłada na swoich członków tego rodzaju obowiązek. W czasie trwania rekolekcji szkoła nie jest zwolniona z realizowania swojej funkcji opiekuńczej i wychowawczej. Szczegółowe zasady dotyczące organizacji są przedmiotem odrębnych ustaleń między organizującymi rekolekcje a szkołą.

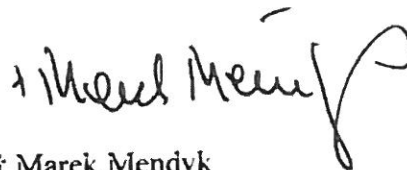
2. O terminie rekolekcji dyrektor szkoły powinien być powiadomiony co najmniej miesiąc wcześniej.

3. Jeżeli na terenie szkoły prowadzona jest nauka religii więcej niż jednego wyznania, kościoły i związki wyznaniowe powinny dążyć do ustalenia wspólnego terminu rekolekcji.

Uzasadnieniem postulowanej zmiany jest fakt, że zdarzają się sytuacje, w których istnieje potrzeba zorganizowania rekolekcji poza okresem Wielkiego Postu, np. przy okazji przygotowania do obchodów święta patrona szkoły lub misji parafialnych itp.

Decyzja o terminie byłaby podejmowana w uzgodnieniu pomiędzy parafią a dyrektorem szkoły, z zachowaniem dotychczas obowiązujących zasad.

Łączę wyrazy szacunku

† Marek Mendyk
Przewodniczący
Komisji Wychowania Katolickiego KEP

Szanowna Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej
al. J. Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa, 27/01/2017

VII.5604.1.2015.MM

Pani

Anna Zalewska

Minister Edukacji Narodowej

al. J. Ch. Szucha 25

00-918 Warszawa

Wielce Szanowna Pani Minister,

w dniu 1 lutego 2016 Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia do wojewódzkich kuratorów oświaty dotyczące konieczności uczestniczenia przez nauczycieli w uroczystościach religijnych z okazji rozpoczęcia lub zakończenia roku szkolnego oraz w rekolekcjach. Do Rzecznika wpływają skargi nauczycieli oraz rodziców uczniów, którzy nie chcą uczestniczyć w takich uroczystościach. Ze skarg tych wynika, że niekiedy są oni zmuszani do takiego uczestnictwa. Rodzice i nauczyciele zastrzegają w skargach anonimowość ze względu na obawę stygmatyzacji.

Z odpowiedzi udzielonych przez wojewódzkich kuratorów oświaty wynika, że nie wpływają do nich indywidualne skargi dotyczące tego problemu. Kuratorzy wskazują, że zgodnie z § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1270) nadzór prowadzony jest przez nich w trybie działań planowych lub doraźnych. Działania planowe nie zostały w tym zakresie przewidziane przez MEN. Z kolei kuratorzy wskazują na brak podstaw do działań doraźnych z uwagi na brak skarg indywidualnych. Podnoszą oni, że informują dyrektorów placówek szkolnych o konieczności poszanowania konstytucyjnych praw i wolności przy organizowaniu opieki i udziału uczniów w uroczystościach religijnych.

Zgodnie z zasadami dotyczącymi organizowania rekolekcji dla uczniów szkół publicznych – opublikowanymi na stronie internetowej MEN – opiekę nad uczniami w czasie rekolekcji zapewniają nauczyciele religii. Dyrektor szkoły – jeśli wymagają tego względy bezpieczeństwa uczniów – może zwrócić się jednak do pozostałych nauczycieli z prośbą o pomoc w zapewnieniu uczniom opieki w czasie ich przemieszczania się do miejsca odbywania się rekolekcji i w drodze powrotnej do szkoły. W tym przypadku dyrektor powinien jednak respektować prawo nauczycieli do wolności sumienia i wyznania. Wątpliwości w niniejszej sprawie budzi jednak skuteczne realizowanie tych zaleceń w praktyce. Należy mieć na uwadze, że kwestia wolności sumienia i wyznania jest niezwykle wrażliwa, co może wpływać na brak skarg indywidualnych.

Możliwość uczestniczenia w rekolekcjach wielkopostnych jest jednym z przejawów wolności religii wyrażonej w art. 53 ust. 2 Konstytucji i w związku z tym zasługuje ona na ochronę władz publicznych. Warto jednak zwrócić uwagę na liczne wątpliwości dotyczące stosowania § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 14 kwietnia 1992 r. w *sprawie warunków i sposobu nauczania religii w szkołach publicznych* (Dz. U. Nr 36, poz. 155 ze zm.), który przyznaje uczniom uczęszczającym na lekcje religii zwolnienie na udział w rekolekcjach wielkopostnych.

Przepis ten wykracza poza upoważnienie zawarte w art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o *systemie oświaty* (Dz. U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.). W przepisie ustawowym, użyto bowiem pojęcia „organizowanie nauki religii” w ramach którego nie mieści się „udział w rekolekcjach wielkopostnych”. Delegacja ustawowa nie spełnia w tym zakresie wymogów z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. **Tego rodzaju uprawnienie związków wyznaniowych powinno być zatem uregulowane na poziomie ustawowym, co stanowiłoby także lepsze zagwarantowanie jego realizacji.** **Doprecyzowania wymaga również samo pojęcie „rekolekcji wielkopostnych”,** które ma charakter kanoniczny, a nie publicznoprawny. Powoduje ono na przykład wątpliwości, czy uczniowie będący członkami Kościoła Katolickiego mogą uzyskać wskazane zwolnienie w innym terminie, np. w okresie adwentu. W praktyce zdarza się bowiem, że szkoły publiczne w porozumieniu z parafiami organizują rekolekcje adwentowe. **W ocenie Rzecznika brak jest podstaw do ograniczenia wskazanego uprawnienia jedynie do okresu wielkiego postu, który nie jest obchodzony przez wszystkie religie i związki**

wyznaniowe. Pożądane byłoby również wskazanie na poziomie ustawowym, że zwolnienie z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji jest przyznawane na życzenie rodziców – tak jak ma to miejsce w przypadku organizowania lekcji religii. Takie rozwiązanie stanowiłoby pełniejszą realizację prawa rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem wyrażonego w art. 53 ust. 3 Konstytucji.

Zasadne byłoby również doprecyzowanie w przepisach prawa powszechnie obowiązującego zasad organizowania w szkole innych uroczystości o charakterze religijnym, takich jak np. inauguracja roku szkolnego z udziałem kapłana, dni patrona szkoły, czy obchody Świąt Bożego Narodzenia. Z wpływających do Rzecznika skarg wynika bowiem, że podczas tego typu uroczystości często dochodzi do naruszania konstytucyjnej wolności sumienia i wyznania osób nieutożsamiających się wyznawaną przez większość uczniów religią.

Mając na uwadze powyższe, działając w oparciu o art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648 ze zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o rozważenie zasadności zlecenia nadzoru planowego dotyczącego respektowania wolności sumienia i wyznania nauczycieli opiekujących się uczniami podczas rekolekcji wielkopostnych. Proszę również uprzejmie o zajęcie stanowiska, co do zasadności podjęcia działań legislacyjnych we wskazanym wyżej zakresie.

Z wyrazami szacunku,

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ
DEPARTAMENT KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

Warszawa, 27 czerwca 2017 r.

DKO-WOK.4017.26.2017.MK

Pani
Dorota Wójcik
Prezeska
Fundacji Wolność od Religii
ul. Fryderyka Chopina 41/2
20-023 Lublin

Szanowna Pani!

Odpowiadając na pismo z dnia 29 maja br. w sprawie organizacji zajęć w szkole i sprawdzania frekwencji uczniów w dniach, w których uczniowie uczestniczą w rekolekcjach wielkopostnych, uprzejmie informuję, że podtrzymuję swoje stanowisko w tej sprawie przedstawione w piśmie z dnia 13 maja br. (nr j. w.).

Jednocześnie wyjaśniam, że w świetle obowiązujących przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. nr 36 poz. 155 z późn. zm.) tylko uczniowie uczęszczający na naukę religii uzyskują trzy kolejne dni zwolnienia od zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji wielkopostnych, co oznacza, że uczniowie nieuczęszczający na naukę religii nie są zwolnieni z zajęć szkolnych.

Uczniowie nieuczestniczący w lekcjach religii (i tym samym w rekolekcjach) są zobowiązani do udziału w zajęciach szkolnych odbywających się w godzinach ustalonego stałego planu zajęć i mają odnotowywany fakt obecności na tych zajęciach.

Nieuprawnione jest więc informowanie rodziców, że w czasie rekolekcji nie ma zajęć – z wyjątkiem sytuacji, gdy wszyscy uczniowie szkoły uczęszczają na religię. Ponadto przepisy prawa oświatowego nie posługują się pojęciem „biernego spędzania czasu w bibliotece lub świetlicy”.

Z poważaniem

Katarzyna Koszewska
Dyrektor
Departament Kształcenia Ogólnego
/ – podpisany cyfrowo /

